

Ο ΖΩΤΝΑΝΟΣ ΘΕΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Γιώργος Κυθρεώτης

Φαίνεται να υπάρχει μια αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος παγκόσμια. Μπορεί κανείς να τη δει σχεδόν παντού. Απ' τον «ριζοσπαστικό μουσουλμανισμό» μέχρι τον «ριζοσπαστικό» (fundamentalist για την ορολογία) Χριστιανισμό ορισμένων προτεσταντικών αιρέσεων στις ΗΠΑ, ή την αντίδραση στον Πάπα ανάμεσα στους καθολικούς των αριστερίζοντων «κοινοτήτων βάσης» της Λατινική Αμερική κ.ο.κ. Σ' αυτά τα πλαίσια φαίνεται να υπάρχει μια τάση αναβίωσης και στον Ορθόδοξο κόσμο - μια τάση που ονομάστηκε νέο ορθόδοξο ρεύμα. Απ' ότι έχω καταλάβει υπάρχει μια μυστήρια ισορροπία και εδώ όπως και αλλού - δηλαδή ενώ υπάρχει ένα ρεύμα αναβίωσης ή ίσως και επανερμηνείας εντούτοις υπάρχει μια άρνηση ότι αυτό το ρεύμα είναι κάτι το «νέο». Υπάρχει μια άρνηση δηλαδή, να γίνει αποδεκτό το γεγονός ότι η προσχώρηση νέων ατόμων από μια ανθρωπιστική παράδοση στη θρησκεία οφείλεται σε μια νέα οπτική γωνία. Δηλαδή, για να το θέσω και πιο απλά και προσωπικά, πως μπορεί κάποιος που έφαγε στη μάπα τα κατηχητικά, τους χριστουλάδες και τις παναγίες και είχε φτάσει στο σημείο να τα απορρίψει, να γίνει άθεος, αναρχικός, κομμουνιστής (κάτι το οποίο στηρίζεται στην ανθρωπιστική φιλοσοφία) και μετά ξαφνικά να επιστρέψει στην θρησκεία, να πηγαίνει στο Άγιο Όρος κ.ο.κ. Τι έγινε; Ανακάλυψε ότι έκανε λάθος όλα αυτά τα χρόνια (άσωτος γιος ας πούμε) ή είδε κάποιο «νέο φως»; Απλά δεν γίνεται να είναι και τα δυο.

1 . Στην ερώτηση περιέχονται πολλά επιμέρους ερωτήματα στα οποία θα προσπαθήσω να απαντήσω κατά σειρά:

- Για την «αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος παγκόσμια»:

Όταν μιλούμε για «αναβίωση», αναφερόμαστε σε κάτι που είχε πεθάνει και τώρα ξαναζεί, ανα-βιώνει. Κάτι τέτοιο όμως, δεν συμβαίνει με αυτό που αποκαλείς «θρησκευτικό συναίσθημα».

Δεν υπήρξε θάνατος του «θρησκευτικού αισθήματος», ούτε και κάποια ιδιαίτερη αναζωπύρωση του στις μέρες μας η οποία να είναι διαφορετική από οποιαδήποτε άλλη εποχή. Η διαπίστωση για «αναβίωση» - και η έκπληξη που εκφράζουν τα αγγλοαμερικανικά περιοδικά όταν ασχολούνται μαζί της - προέρχεται μάλλον από μια πεποίθηση, την οποία η Δύση κατάφερε να εδραιώσει στους δυο τελευταίους αιώνες, ότι τάχα έχει παρέλθει η εποχή της μη ορθολογιστικής γνώσης. Πεποίθηση που κατάγεται, ως γνωστόν, από την Αναγέννηση και το Διαφωτισμό και δείχνει καθαρά την εσωτερική κρίση της παπικής Ευρώπης. (Τα αίτια που οδήγησαν την Ευρώπη στην ανάπτυξη αυτής της πεποίθησης, είναι ένα άλλο τεράστιο θέμα, που πρέπει να συζητηθεί ξεχωριστά)!

Η Δύση προσπάθησε δια πυράς και σιδήρου να υποτάξει και να καταστρέψει όλους τους πολιτισμούς που δεν βασιζόνταν στον ορθολογισμό. Παρ' όλες τις γενοκτονίες απέτυχε παταγωδώς. Διότι οι αξίες του Διαφωτισμού κατέρρευσαν εκ των έδων. Οι πιο άγριες αμφισβητήσεις του Ευρωπαϊκού πνεύματος έγιναν από μέσα. Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα της κατάρρευσης, η Δύση συνειδητοποιεί ξαφνικά πως παρ' όλες τις προσπάθειες, δεν μπόρεσε να επιβάλει τις αξίες του Διαφωτισμού ως

παγκόσμια κουλτούρα. Αντί λοιπόν να παραδεκτεί πως ο ευρωπαϊκός 19ος αιώνας δεν ήταν παρά ένα θλιβερό διάλειμμα μέσα στην παγκόσμια ιστορία, έρχεται να ξαναδεί αυτό που ήταν πάντα εκεί, και να μιλήσει για «αναβίωση».

Δεν υπάρχει «αναβίωση», υπάρχει αποτυχία της Δύσης να σβήσει τη μεταφυσική διάσταση του πολιτισμού.

Πέρα απ' αυτά, προσωπικά πιστεύω ότι η ανάπτυξη του ριζοσπαστικού ισλαμισμού όπως και τα κινήματα που αναφέρει των «κοινοτήτων βάσης», της «θεολογίας της απελευθέρωσης» κλπ, δεν αποτελούν φαινόμενα - θρησκευτικά, αλλά μάλλον πολιτικά. Οφείλονται μάλλον στο ό,τι η ιδεολογία του εθνοφυλετισμού - ιδεολογία ευρωπαϊκή - κατάφερε να ξεπεράσει τα όρια του δυτικού κόσμου και να εισδύσει σε κοινωνικούς σχηματισμούς πέραν της Ευρώπης. Η έξαρση του Ισλάμ είναι εθνικιστική, δεν είναι θρησκευτική.

Μετά το πέρας της αποικιοκρατίας, βλέπουμε σ' όλο τον αραβικό κόσμο να πέφτουν οι παραδοσιακές μοναρχίες και τη θέση τους να παίρνουν στρατιωτικές δικτατορίες στελεχωμένες από δυτικοτραφείς δικτάτορες. Ο ριζοσπαστικός Ισλαμισμός του Καντάφι, των Χισπολάχ, του Ασσαντ, δεν είναι παρά ευρωπαϊκός εθνικισμός του μεσοπολέμου με ένδυμα αραβικό. Η περσική επανάσταση είναι περισσότερο γαλλική παρά ισλαμιστική (βλ. κινήματα γαλλικής επανάστασης). Εξάλλου, πάλι, εκείνοι που βλέπουν παντού «αναβίωση» του Ισλάμ, είναι τα δυτικά μέσα ενημέρωσης, προσπαθώντας να δώσουν μια «σκοταδιστική» χροιά σε πολιτικά κινήματα που έχουν βάσεις εκκοσμιευμένες και ιδιότυπα εθνικιστικές.

Τέλος, πιστεύω ότι υπάρχει πράγματι μια έξαρση θρησκευτικότητας στις μέρες μας, την οποία όμως εντοπίζω περισσότερο στις δυτικές χώρες παρά στις ισλαμικές ή τη Λατινική Αμερική. Παρά τις πομπώδεις «αντιθρησκευτικές» διακηρύξεις του, ο δυτικός κόσμος είναι γαντζωμένος στις θρησκείες και στη θρησκευτικότητα περισσότερο από κάθε άλλον πολιτισμό. Θρησκεία της οικονομίας, θρησκεία του μαρξισμού, θρησκεία του ορθολογισμού, της επιστήμης, της ιατρικής. Τα φαινόμενα αυτά (ιδιαίτερα το φαινόμενο της δυτικής επιστήμης) αποτελούν καθαρώτατες θρησκευτικές επενδύσεις με όλα τα επακόλουθα. Θρησκευτικά φαινόμενα με την πιο πρωτόγονη έννοια, παράγωγα του παπισμού και της Μεταρρύθμισης. Αυτή την φανατική θρησκευτικότητα ο δυτικός άνθρωπος προσπαθεί να την αρνηθεί με κάθε τρόπο και να την διαχωρίσει από τη θρησκευτικότητα άλλων λαών. Στην ουσία πρόκειται για το ίδιο πράγμα, μόνο που η Δύση ονομάζει τις θρησκείες της «αντικειμενικές επιστήμες».

Ένας από τους κύριους λόγους που η Δύση δυσκολεύεται να δεχθεί το Χριστιανισμό είναι ακριβώς γιατί η συλλογική της συνείδηση είναι βαθιά θρησκευτική. Όμως θρησκεία και Χριστιανισμός είναι ασυμβίβαστα γιατί ο Χριστιανισμός, η Ορθοδοξία, θέτει τέρμα στην εποχή των θρησκειών.

- Για την τάση αναβίωσης στον Ορθόδοξο κόσμο:

Το πνεύμα του Χριστιανισμού παραμένει αναλλοίωτο μέσα από την παράδοση και τη μαρτυρία που δείνουν με τη ζωή τους οι Άγιοι. Το κατά πόσον οι διάφορες εποχές καταφέρνουν να προεκτείνουν αυτό το πνεύμα μέσα στις κοινωνικές δομές και τα ιστορικά δρώμενα, εξαρτάται τελικά από την ίδια τη θέληση των ανθρώπων. Αν λοιπόν υπάρχει πράγματι σήμερα εντονότερο ενδιαφέρον σε διάφορες χώρες για την Εκκλησία, αυτό δείχνει μια συνειδητή στροφή κάποιων ανθρώπων προς την, έτσι κι αλλιώς, ζώσα παράδοση της Εκκλησίας.

Επομένως η ισορροπία την οποία ονομάζεις «μυστήρια» σε σχέση με αυτό που μερικοί ονομάζουν «νεοορθόδοξο ρεύμα» δεν είναι και τόσο μυστήρια. Κάποιος που αναθερμαίνει τις σχέσεις του με την Ορθοδοξία δεν διαφέρει από κάποιον ο οποίος είχε ανέκαθεν στενή σχέση. Έτσι είναι φυσικό να

αρνούνται κάποιους τον τίτλο του «νεορθόδοξου». Δεν υπάρχουν «νέοι» και «παλιοί» Ορθόδοξοι - όπως νέοι και παλιοί μαρξιστές. Η Ορθοδοξία είναι μια. Τώρα, αν κάποιος φτάνει νωρίς ή την δωδεκάτην, είναι πάντα Ορθόδοξος από τη στιγμή που φτάνει. Τό ό,τι κάποιος νέος άνθρωπος με ουμανιστική παιδεία επαναβρίσκει σήμερα την Εκκλησία δεν σημαίνει ότι υπήρξε αλλαγή στην Εκκλησία για να «χωρέσουν» κι αυτοί, αλλά ακριβώς το αντίθετο. Οι άνθρωποι αυτοί μπαίνουν στην εκκλησία για να αλλάξουν οι ίδιοι, όχι για να αλλάξουν την εκκλησία.

- Για την «απόρριψη» και την «επιστροφή»:

Το πως κάποιος που απέρριψε αυτό που του σέρβιραν κάποιος ως Χριστιανισμό και έγινε άθεος, αναρχικός, κουμμουνιστής, επιστρέφει ξανά στην Εκκλησία είναι βέβαια ένα βαθύ προσωπικό μυστήριο, αλλά δεν πρέπει να μας εκπλήττει. Ο «Χριστούλης» της κοινωνικής συμβατικότητας, ο παροπλισμένος και ακίνδυνος, δεν είναι παρά μια θρησκευτική ιδεολογία, την οποία μπορεί η κάθε εποχή να τροποποιεί κατά το δοκούν. Όμως η Εκκλησία βρίσκεται στον αντίποδα αυτού του παροπλισμού.

Ο Χριστός αποτελεί μια βόμβα στα θεμέλια του κόσμου, γιατί καλεί σε μια επανάσταση που είναι πολύ πιο δύσκολη και πιο αιματηρή από κάθε κοινωνική εξέγερση: την εσωτερική επανάσταση. Όταν λοιπόν κάποιος απορρίπτει αυτό το «Χριστούλη» των θρησκευτικών ιδεολογιών δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι κινείται μακριά από το Χριστό αλλά ότι ίσως κάνει ένα βήμα πιο κοντά. Όταν ο Νίτσε έλεγε πως «πέθανε ο Θεός», είχε υπόψη του τον σαδιστή και τιμωρό Θεό της προτεσταντικής Γερμανίας, δηλαδή ένα είδωλο στο οποίο επενδύθηκε όλη η νοσηρότητα μιας εποχής. Αν τέτοιος ήταν ο Θεός λοιπόν, ένα ανθρωπόμορφο είδωλο, καλά έκανε και πέθανε. Πολλές φορές, η άρνηση του Θεού, ο αθεϊσμός, δεν είναι άρνηση του Θεού, αλλά ενός θρησκευτικού ειδώλου. Γι' αυτό ένας τέτοιος «άθεος», που αναζητεί την βαθύτερη αλήθεια πέρα από τις κοινωνικές συμβατικότητες, είναι σίγουρα προτιμότερος από έναν αδιάφορο, ή ακόμα κι έναν εκ συνηθείας-ασυνείδητο-θρήσκο. Εξάλλου, η αναζήτηση της αλήθειας είναι μια συνεχής πορεία ανατροπών των πεποιθήσεων, των ψευδαισθήσεων και εντέλει του εαυτού μας - εφόσον είναι ειλικρινής, εννοείται.

- Για την «επιστροφή» από την ουμανιστική παιδεία στο Χριστιανισμό:

Έχεις δίκιο κατ' αρχήν στο ό,τι δεν μπορεί κάποιος να είναι ουμανιστής και Χριστιανός ταυτόχρονα. Στον ουμανισμό - θεωρία περιορισμένης γεωγραφικής και χρονικής έκτασης που ο δυτικός ιμπεριαλισμός προσπαθεί να την επιβάλει παντού - το μέτρο των πάντων είναι ο άνθρωπος. Στα πλαίσια του ουμανισμού η ανθρώπινη συνείδηση αποτελεί απόλυτη - θρησκευτική δηλαδή - αξία. Ο αισθητός κόσμος υπάρχει εφόσον είναι κατανοητός από τη συνείδηση. Το μέρος εκείνο του κόσμου που δεν είναι κατανοητό θεωρείται ως δονητικά κατανοήσιμο, εφόσον η ανθρώπινη συνείδηση προχωρεί και διευρύνεται. Στον ουρανισμό λοιπόν, δεν είναι αποδεκτές πραγματικότητες που μας ξεπερνούν.

Στο Χριστιανισμό αντίθετα το μέτρο των πάντων είναι ο Θεάνθρωπος. Και όχι μόνο μέτρο, αλλά και στόχος των πάντων. Ο άνθρωπος καλείται να συμμετάσχει σ' ένα επίπεδο ύπαρξης (όχι απλώς κατανόησης) που είναι Θεανθρώπινο. Ο Χριστιανός δέχεται ότι υπάρχουν πραγματικότητες που είναι πέραν των ορίων της συνείδησης του. Βρίσκεται όμως σε διαρκή προσωπικό διάλογο με το Θεό ο οποίος του παρέχει τη δυνατότητα μετοχής στις ενέργειες του, επομένως και υπέρβασης των ορίων της συνείδησης και άρα κατανόησης του μυστηρίου του κόσμου. Επομένως ο βαθμός κατανόησης εξαρτάται από το πόσο βαθιά είν' η σχέση του ανθρώπου με το Θεό.

Έτσι λοιπόν το πέρασμα από τον ουμανισμό στο Χριστιανισμό είναι πέρασμα από μια θρησκεία σε μια Κοινωνία πιστευόντων. Αυτό που χωρίζει τον ουμανισμό από τον Χριστιανισμό είναι ότι ο πρώτος είναι θρησκεία (ανθρωποκεντρικός καθορισμός ενός καλού και ενός κακού), ενώ ο δεύτερος Κοινωνία

(Εκκλησία-σύναξη, κοινωνία). Στην Εκκλησία δεν υπάρχει οντολογικά το κακό. Υπάρχει η ελεύθερη επιλογή του καθενός να θέλει ένωση ή χωρισμό από το Θεό. Δηλαδή ακόμη και ο σατανάς δεν υφίσταται οντολογικά ως κακός αλλά επέλεξε συνειδητά τον χωρισμό από το Θεό - απόφαση την οποία σέβεται ο Θεός. Αν αύριο η απόφαση αυτή μεταβληθεί ο «κακός» δεν είναι πια κακός.

Άρα αυτός που μεταβαίνει από την ανθρωπιστική στη Χριστιανική προσέγγιση είναι σίγουρα άνθρωπος που υφίσταται μια αλλοίωση, μια εσωτερική αλλαγή, φωτισμό αν θέλεις, και ανοίγεται από τα στενά όρια της ατομικής συνείδησης σ' ένα έρωτα του παντός, πρόσωπο με πρόσωπο.

Ο ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΕΡΩΤΑΣ ΣΑΝ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

ή

Η «ΠΤΩΣΗ» ΣΑΝ ΑΥΤΟΕΞΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

Γνωρίζουμε τον Έρωτα μόνο στην απόσταση της αποτυχίας. Πριν την αποτυχία δεν υπάρχει γνώση· η γνώση έρχεται πάντα μετά την βρώση του καρπού. Σε κάθε έρωτα ξαναζεί η εμπειρία της γεύσης του παραδείσου και της απώλειας του παραδείσου. Σπουδάζουμε τον έρωτα μόνο εξόριστοι από την πληρότητα της ζωής που αυτός χαρίζει. Στην εμπειρία του Έρωτα είμαστε όλοι πρωτόπλαστοι. Η πείρα των άλλων δεν μας μαθαίνει τίποτα για τον έρωτα. Είναι για μας το αρχέγονο και μέγιστο μάθημα της ζωής, η αρχέγονη και μέγιστη εξαπάτηση. Μέγιστο μάθημα γιατί σπουδάζουμε στον έρωτα τον τρόπο της ζωής. Και μέγιστη εξαπάτηση, αφού αυτός ο τρόπος αποδείχνεται ανέφικτος για την ανθρώπινη φύση μας.

Η ανθρώπινη φύση μας (αυτό το ακαθόριστο κράμα της ψυχής και του κορμιού μας) «ξέρει», με φοβερή οξυδέρκεια πέρα από νοήματα, πως η πληρότητα της ζωής κερδίζεται μόνο στην αμοιβαιότητα της σχέσης. Στην αμοιβαία ολοκληρωτική αυτοπροσφορά. Γι' αυτό και επενδύει η φύση μας στον έρωτα όλη την απύθμενη δίψα της για ζωή. Δίψα του κορμιού και της ψυχής μας.

Μετά την αποτυχία ξέρουμε ότι ο έρωτας είναι ο τρόπος της ζωής, αλλά τρόπος ανέφικτος για την ανθρώπινη φύση μας... Η απώλεια του παραδείσου δεν είναι ποτέ ποινή, είναι μόνο αυτοεξορία. Τον τρόπο ζωής τον σπουδάζουμε πάντοτε σαν χαμένο παράδεισο».

Χρήστου Γιανναρά

«Σχόλιο στο Άσμα Ασμάτων»

Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Τραίνο στην πόλη (Τεύχος 10), Δεκαετία 1990-1999, Λεμεσός, 1993, Θρησκεία, Χριστιανισμός

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:religion1&rev=1598703329

Last update: **2025/04/20 19:47**

